

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

עין משפט

יא א מ"י פ"ב מהל'
חפלה הל' נח סמג עשן
יט טוש"ע א"ח ס"י קח
סע"ף א:

תגהות וציונים

6 בִּי הָרֹאשׁ אֵשׁ
 יוֹסֵף בְּרַחֲמֶיךָ הַלֵּב
 בְּנִי (וְלִילִי) **7** כִּכְתִּיבִי
 נֹסֵף וְחֹדֶר וּמִדְּוָלִי
 בְּכֹחַ הַכֹּחַ לְפָנֶיךָ
 בַּחֲתֻלַּת עֵרֵיבִית בִּשְׁלֵלִי
 יוֹסֵף וְכֹרֶ, לִפְנֵי שֶׁנִּשְׁנַע
 לְפָנֶיךָ בְּרִישׁ יִשְׁרָאֵל חֲתָנִי
 אֲנִי גֵרֶת הַמֶּרְחֶשֶׁת
 לְפָנֶיךָ (וְקִסְמֶיךָ) וְעֵי הָאֵשׁ
 הַבֵּית בְּאוֹסֶן אַחֵר עֵי הָאֵשׁ
 אֲנִי לִשְׁוֹן אַחֵר וְכִפִּי
 הַגְּרָמִי עֵרֵשׁ, וְכִי
 גִבּוֹרֵת אֲנִי וְקָן אוֹרִי:
7 כִּכְתִּיבִי וּמִדְּוָלִי
 מִכְּחַת: **8** נִדְּלִי
 מִסּוֹף: **9** כִּי הָאֵשׁ הַנִּשְׁנַע
 בְּדִוְרֵי הַבֵּית
 כָּאֵת הַקִּדְשִׁים הַיְנוּ
 כְּהִלָּא בְּרִישׁ לְעֵלִי,
 וּלְפָנֶיךָ בְּרִישׁ יִשְׁרָאֵל עֵי
 הַמֶּרְחֶשֶׁת: **10** (עַתָּה אוֹת עֵי)
11 אֲנִי קֵצַת הַחֲתֻבּוֹת
 אֲרָדְשׁן מִכִּדֵּי הָאֵשׁ
 שׁוֹאֵלִי שְׂרֵי לְהֵלֵךְ אַחֲרִי
 יִתְבוֹת הַמִּינִי:
 אִמֵּר
 וְהִנֵּה:

גליון הש"ס

גמ' כאן בזמן שאין
בית המקדש קיים.
עי' יומא דף יג ע"א חוס'
ד"ה הלכה:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הא ל'ן
פי' לבני בב"א אין
שוא"ל עד שבעה.
כ"ל (ועמ"ש רבינו בא"ח
רי"ש סימן קי"ד):

תורת אור השלם

(א) בַּחֲמִין לְשָׁנִים יִכְעֹשֶׁן
לְעֵינָיו בֵּן הָעֶצֶל
לְשֹׁלְחָיו: [מסעי י בן]

לִיקוּמֵי רַשׁ"י

[נדפס בסוף המסכת]

רבינו חננאל

ששאלו שלא כחוגן
אליהו אשר יפתח וכלב
ופושטו כר' שדראלי ונתת
שמן דהריוויו נתת
עון [חשיב] לך באחד
לפניך תני הובא שלשה:
אין שואלין הגומלים כי
ששנו אן אשילא
הגומלים שנון לגמסם
והי אשילא שנון כמדת
שאלה והזכרה ביום אחד
לך הניח לך אשילא
דאמר משעת הניחו
שאלה ומד שואל כי אין
שאלה אלא כפתלה החול
כ"ח בברכת השני אלא
ל' אליהו קשיא ושעני
לכונן חלוד ושאלה חלוד:
לכונן חלוד לאו כי דרד:
סיקא ר' יהודה אומר
העבר לפני יהודה
ורומני ער חמי
שואלין את הגומלים ר'
יהודה אומר ער שיבדו

הפסח. ומשני רב חסדא
שמוקחה לשינוס וכעשן לעי
מי איכא. ופרקי אין לשאון
מתווכמן לישאן מלחא ד
אלהינו שחתן טל ומטר על
את הגשמים עד ערב הפסח
ותגרית ביו"ט ופוסק נמצא
לה אביי בשלמא תתלתו כ
למה כו' אלמא מתוורא כ
העובר לפני התיבה ביו"ט
והולך עד יו"ט הראשון
הלכתא כריג דתני בשבעה
כר' יהודה להוציז. בלח

היא כלומר להכי מזכיר
דא"ר יהודה במתני' עד י
חושב

מאימתי פרק ראשון תענית

יאמר ר' אלעזר הלכה כר"ג דאמר דאין שואלין עד שבעה וכו'. פירוש זאת אמרת הלכה כר' יהודה זה דקאמר ממנמי' רבי יהודה אומר העובר לפני התיבה צ"ט האחרון של חג האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר ומדמיין לעיל שאלה להזכרה

ופירך ורמינהו עד מתי שאלין את
 הגשמיים עד שיעבור וכו' ומשני
 אגבא אגבא וכו' **והא** אמר
 רבי יוחנן במקום ששאלו הגשמיים
 מהמזביר. ומשני ההוא להפסקה פי'
 במקום ששאלו מלשאל ממסין
 ונתלשלו אמר אכל מתחיל קודם להזכיר
 שיעמא הוי דהזכרה חול רגלי שאלה
 ומש"ה לכת השקא אם מזכיר קודם:
הא פירוש לגבי צב (ג) ¹⁸¹ עד
 גמרא שבעה מרחשון קודם
 פיר דלברא ופולר לכת השקא
 דהא יכולים פירומין להיות יבשים
 מלגה הולכה למדבר: **והא** דהו'
 כי המתחיל להזכיר יתחיל לשאול:
 רע"ה

שעֵבֹר הפֶּסַח עַל
 אֲשֶׁן הַיּוֹרֵד בֵּיתָם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אִ"ל אֲבִי שֵׁ
 אִ"ל אֶשׂ שׂוֹאֵל מִתּוֹרֵמָן וְכִי מִתּוֹרֵמָן שׂוֹאֵל דְּבַר
 אֵלָא מִחוּרְתָּא כְּדֵעוּלָא רַבָּה אֲמַר מָאִי עַד שֶׁעֵבֹר
 וְזִמְנָן שְׂחִימַת הַפֶּסַח וְכִתְחִילֹתָו כִּן סוֹפּוּ מָה תַּחֲלִילָא
 שׂוֹאֵל אֶפֶס סוֹפּוּ מִכִּיד אַע"פ שְׂאִינוּ שׂוֹאֵל אִ"ל אֲבִי
 הַזִּכְרָה נִמְי רִצְיוֹ שְׂאֵלָה הִיא אֵלָא סוֹפּוּ מָאִי רִי
 מִחוּרְתָּא כְּדֵעוּלָא אִ"ר אֲסִי אִ"ר יוֹחָנָן הֲלָכָה כִּי הַיּוֹד
 יוֹמִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵכִי וְהֵתָנָן בְּשִׁשָּׁה בְּמִתְרַשְׁוֹן שֶׁ
 מִמְלֵאֵל אֹמֵר בִּשְׂבָעָה בּוֹ וְאִיר אֶלְעֹזר הֲלָכָה כִּי
 אֲנִיבָרָא קָא רִמִּית אִיבְעִית אִימָא לֹא קִשִּׁיא כָּאן לֹא
 יוֹחָנָן בְּמִקּוֹם שְׂשׂוּאֵל מִכִּיד הִרְוֹא לִפְסַקָא אִיתֵּמַר
 הַזִּכְרִי בְּמַחֲלִיל לִשְׂאֹל פֶּסַח מִלִּשְׂאֹל וּפֶסַח מִלְּחִידִי
 הֵאָּ לְהוּ מָאִי שְׂנֵא לִדְיִן דְּאִית לֶן פִּירִי בְּרַבְרָא לִדְיִ
 גִּלְיָם כִּי קִא"ר יוֹחָנָן בּוֹמָן שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּם הִי
 וְהֵאָּ לִדְיִדְהוּ וְלֹא קִשִּׁיא כָּאן בּוֹמָן שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּם וְאַנְן דְּאִית לֶן תְּרִי יוֹמִי הֵכִי עֵי
 בְּמוֹסָפִין וּפֶסַח בְּמִנְחָה עֶרְבִית וְשַׁחֲרִית וְחוּר"ם בְּמוֹסָפִין
 וְאִמְרוּ לִיה לֹאבָא אַחֵר שְׁעִישִׁיתוּ קוֹדֵשׁ תַּעֲשֶׂהוּ חֵל
 בְּמוֹסָפִין וּבְמִנְחָה וּפֶסַח עֶרְבִית וְשַׁחֲרִית וְזֶה

למחר נמוספין פוסק השאלה בתפלת מנחה של ערב¹² יו"ט הראשון
ערב הראשון: בתחילתו. שהוא מזכיר תפלה ביום טוב אחרון של
ערב יו"ט הראשון ומזכיר עד מוסף של יו"ט ראשון והכל ליכא
מזכיר תפלה בליל שז"ל לו לשלש ימים ויוון דליכא שאלה אב
אחרת תריך להשלים מכלל וזילך לא כיון דלפסקא מתחמול גלית א
שעובר לפני המזבח כו' וי' אמר רבי יוחנן הבה, דליכא כרבי
ומן גשמים כו' ה"ב ברבן גמליאל. דליט שולל עד שבעה
באין ש"שאל. שבעה במרחשון: כאן דהיבדל. מיו"ט האחרון ו
מזכיר. (ו) במקום שזית שולל אינו מזכיר והיכי א"ר יוחנן דהל
בבבבב השנים מיו"ט: דהפסקא איתבאר. דכסא דמספיק איתבאר
התרידו איתבאר. התפלה איתבאר: דהפסקא: יתירא ש"שאל. דליט
איתבאר לא סבירא ליה כרבי יהודה והיכי אמר הלכא כמותו: הא
איתבאר מזכירין עד שבעה במרחשון וזס שוללים כלמחר דרבי יוסת
נניסין אופסין בשמיני מזכירין ב"ט האחרון כרבי יהודה דלמחר
קייים. ואם ירדו לן גשמים קשה לן בתירוקן: אלא כי א"ר יהודה
קייים. וליכא עולי הגלגל מזכיר: כאן בזמן שביע המוקדש קייים. דליט
שמי ימים טובים אחרונים שמיני ספק שביעי ומשיעי ספק שמיני
שולל שמיני ספק שביעי דלמחר יו"ט האחרון הוא: ופוסק במנחה. ש
הוא עומד וישרת. לא תשיעי ספק שמיני: אבאר: מזכיר: אבאר ש
יהודה מיו"ט האחרון: תעשרו חול. בתמידי שפסקה במנחה של

[illegible]

וגו הואיל ועמיד לשאול כששים בתקופה שלפניו. מאי רצוי שאלה איכא והא (ג) עדי
ראשון של פסח (א) היינו להזכרה ולא לשאלה. הלכה כר' יהודה דאמר מחזיר כיום
למטה על רבינו גרשום (ב) ונראה דל"ל אלא אמר שאלה איכא דהכחש (ד) ונראה דל"ל ונראה כי

[illegible]

6 עד מתי שואלין
 אומר עד שיעבור
 (6) שיעבור ניסן אמר
 לשאול כאן להוכיח
 להוכיח ביום הראשון
 דרב חסדא קשיא
 ר' לעיינים ומה במקום
 קום ששואל אינו דין
 ר' עולא תרי תנאי
 יוסף אמר מאי עד
 שיעבור שליה צבור
 הוה ביום מי איכא
 שמינו צריך לצבור
 הפסח עד שיעבור
 מזכיר אע"פ שמינו
 ולמה תחילתו מזכיר
 שאלה איכא אלא
 א"ל ר' יודא לר' אסי
 לין את הגשמים רבן
 גמליאל א"ל גברא
 כאן להוכיח והאמר
 אמר ר' יוחנן תחיל
 לא קשיא ר' הוה לן
 ור' יוחנן לר' יוחנן

רבינו גרשום

[illegible]

אלא שאלה לחוד
ר' אליעזר היא דאמר
ה שואל^ל. ר"י אמר עד
אן לחזיר. ר' דאמר ר'
ש שיעבור הפס: במקום
ש שואל דקאמרת דשואל
קאמר שאינו מזכיר אלא
תנאי ואלכא דר"י: עד
האחרון אינו מזכיר זה^ה
ולל תנאי חזון והיאך אמר
מלה בדרוש דבר שאינו
לא תריך ליה עד שיעבור
עין שואל והא דקאמר ר'
ש שיעבור ויזכיר רבו

הזכרה נמי ריצוי שאלה
שיעבור הפסח ממש והא
היינו להזכרה שמתחיל

עקב רב, לכן הגני מצקש מן השם ואומר, שגילוח מי יצין מנסתרות נקמי.

כל המצוה אשר אנכי מצוה וגו' [ח, א]. ופירש"י אס החטאת במצוה גמור אותה, וכענין זה אמרו חז"ל [עין ירושלמי פסחים פרק י הלכה ה ומגילה פרק ב סוף הלכה ז] המתחיל במצוה אומר לו מרוק, פירוש גמור. וקשה להבין מדוע בחרו חז"ל לשון אומר לו גמור, ולא אמרו סתם המתחיל במצוה צריך לגמור אותה. אבל בזה עוררו חז"ל את בני אדם שידעו שאם לא עלה בד הלאר לבטלם מעשיית המצוה ולמרות פיתוי החטא את המצוה, אז משתדל הלאר לבטלם לבד יגמרו אותה, לכן יענו חז"ל את בני האדם שאם יראו שאדם אחד התחיל לעשות מצוה טוב עליהם לחזק אותו באמרו לו גמור, כי בזה יעזרו לו לבד יפול צרעת הלאר שמשתדל בכל כמו לבטלו מלגמור את המצוה שהתחיל.

ארץ חטה ושעורה וגו' ארץ אשר אבניה ברזל וגו' ואכלת ושבעת וגו' [ח, ח"י]. לכאורה יפלא דהרי הברזל לאו מידי דמיכל הוא. וא"כ יומר היה נאות להסמיך ואכלת ושבעת למ"ש ארץ וית חטה ושעורה וכו' והול"ל מתחלה ארץ אשר אבניה וכו' ואח"כ ארץ וית וכו' ואכלת ושבעת.

יש לומר דהנה אמרו חז"ל [ברכות מא ע"א] על הפסוק ארץ וית שכולו לשיעורין נאמר וגם אמרו חז"ל [תמורה טז, א] אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו צימי אכלו של משה והחזירין עתניאל בן קנו מתוך פלפולו ומד מיניהו שיעורין [יומא פ ע"א]. והנה חז"ל דרשו [מענית ד ע"א] ארץ אשר אבניה ברזל אל מקרי אבניה אלא צויה שקאי על התלמידי חכמים, ובגמרא [ברכות כ ע"ב] אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כחוב בחורמך אשר לא ישא פנים וכו' והלא אחת נושא פנים לישראל וכו', אמר להם וכי לא ישא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. ולפ"ז עולה שפיר הסמיכות כמין חומר, ארץ חטה ושעורה כמו שדרשו חז"ל שנאמר לשיעורין, אך הרי נשתכח צימי אכלו של משה, לזה אמר ארץ אשר אבניה ברזל שקאי על הת"ח דרשת חז"ל והם יחזירו צלפולס, ועי"ז ואכלת ושבעת וברכת, שמדע לדרך ברכת המזון עד כזית ועד כביצה.

השני וכו' שפירושו ראשון או שני ליציאת מצרים. והנה במדרש [שמות רבה פרשה מא, ז] מצוה דאס לא היו הלוחות הראשונות נשברים לא היה שעבוד מלכות, וכמו שדרשו חז"ל [עירובין נד ע"א] על הפסוק [שמות לב, טז] חרות על הלוחות, אל תיקרי חרות אלא חירות. ולפ"ז אס לא היו חוטאים לא היו החדשים מקצלים שמות כלל והיו נשארים זכר ליציאת מצרים, ולא היה צורך בזכר אחר ליציאת מצרים, ולכן נקבע יום השבת וזכר ליציאת ולא ליציאת מצרים. אבל משחטאו בעגל ונשתכחו הלוחות כבר היה גלוי לפניו יתברך שיקצלו החדשים שמות ושוב לא יהיו זכר ליציאת מצרים, על כן נאמר בלוחות שניות שהשבת היא זכר ליציאת מצרים מעתה.

האחרון 201/9708

בהפטרות

כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאותיה [ישעיה מ, ב]. ומקשים המפרשים על מה עשה ה' ככה להענישם בכפלים. אמנם יתכן על פי דברי הגר"א ז"ל [עין ליקוטים מהגר"א בסוף ספר שנות אליהו שביעית] על אמרו חז"ל [אבות פרק ג משנה א] לפני אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דהחילוק בין דין לחשבון הוא, דדין היינו מה שדנים את האדם על ענין עשיית העבירה, וחשבון היינו שמחשבין את הזמן שאיבד על ידי עשיית העבירה שהיה יכול לקיים באותו הזמן מצוה או ללמוד תורה, ומענישין אותו על זה ג"כ.

וזהו שכיון הנביא לנחם את בני ישראל, שנחכפרו בשלימות, כי כבר נענשו הן על העבירות והן על בטול הזמן, וזהו כי מלאה נצאה היינו הזמן וכמו שהביא רש"י כאן הפסוק [איוב ז, א] הלא נבא לאנוש עלי ארץ, ועוד כי נרצה עונה שנחרצה להם ג"כ על ענין מעשה העון. ומטעם זה נענשו בכפלים כי חטאו בכפלים, ולכן מתחיל הנביא בלשון כפול נחמו נחמו עמי, נחמה בכפלים שנחכפר להם הן העון עצמו והן בטול הזמן.

עקב

והיה עקב תשמעון וגו' [ז, יב]. ופירש"י אס המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון. יש לפרש שזו נרמו איסור פסיעה גסה שאסור בשבת, וזו היא מצוה שאדם דש בעקביו, וזה שאמר דוד המלך ע"ה אחר אמרו [תהלים יט, יב] גם עבדך נוהר בהם, בשמרת עקב רב, היינו כאשר לחשוב אס בלחמת נוהר אני בכל פקודי ומשפטי ה', אז בזכרי אשר בשמרת, היינו בשמירת המצות יש גם מצוה להשמר מפסיעה גסה בשבת, וזה

קדשים שחוקקו להם: ויבטל רחמן שופטל ויבטל רחמים ונני סקנא
כדכתיב וצירי ארלרס רוח אבסרם: ויבטל דדון קטול ממחייב יז' שמוס שיה
סיהם בידו אבסרם נון סקולן בידו מידם אבסרם ויבטל

רמב"ן

לקומי אנשי שם

ואלו הוא העת שיתעורר כל אדם בתשובה שמתמשיך
ובבין ימי הדין אשר ירעדו ויפחדו אז מאימת הדין
והקב"ה מוחל עונותיהם ומהפך להם מדת הדין למדת
הרחמים וע"י תשובה הם ממתיקין הגבורות לכל יחולו
עליהם עוד וממשיכין השפעות טובות ורחמים גדולים
על כנ"י ומצינו שגם חג השבועות נקראת ר"ה כמו
שנאמר ובעצרת נידונין על הפירות האילן וימי ספי"ה
הוא העת לעשות תשובה ולהקין מה שעוית ואם בני
ישראל עושין תשובה שלמה צימי הספירה הקב"ה מוחל
להם עונותיהם ומהפך להם מדת הדין למדת הרחמים
ומוחלה השנה וקללותיה ובהג השבועות שהוא ר"ה תחל
ההשנה וברכותיה ושמעתי בשם הבעש"ט ז"ל על פסוק
ביום ההוא יבוקש עון בית ישראל ואנינו ודרך לעשת
הואיל וימחול להם עונותיהם למה יתבקש עוד ואמר הוא
ז"ל כי השב מאהבה ודונות נעשו לו זכויות וא"כ יקבלו
שכר עליהם לכן יתבקש עוד כדי להרבות שכר וזהו
ביום ההוא יבוקש עון בית ישראל בשביל להרבות שכר
ואנינו ר"ל שלא היו עוד עונות אלה זכויות וזה פי' השפוק
ואז אז יכנס לבבם ר"ל שיעשו תשובה שלמה והזדונות
נעשו להם זכויות ואז ירצו את עונם ר"ל שאז ירצו

והברתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם הזכור והארוך הזכור נז' וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני ה' אלהי החזקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל כהר סיני ביד משה. כדמה לי לפרש כי השי"ת הראה לישראל

וְלֹא יִמְיְרֵנוּ וְאִם־תִּמְרֵנוּ יִמְיְרֵנוּ וְהָיָה־
הוּא־וְתִמּוֹרֵתָיו יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל׃
לִי אֱלֹהֵי־הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מִנְשֵׁה אֶד־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי׃

חזק

קד יומא כ תמורה ג : אל בני ישראל . עקרים מ"ב פרק י"ב :

מיפות דכשיהם אני אומר לה יסדה : (לה) אלה המלות . מלות דמלוי מ"ס ל"ז ו"ו ת"ו . עולם קר"ב . וכו' ענינ' תלמידך כמנים . על שם חכם לה יקח מלות :

המעשר למסחר לוי מתרומה גדולה כשהקדי' ישראל מעשרותיו צביעוין דמסריק בתם' ביטא מעט מן המעשר אחריה לך ואל תרומה גדולה ותרומה גדולה מכלל דשם מעשר חל עליו וספר כשהקדמו בשבילין. אמנם לאח דפריך אי הכי אפי' הקדומו בכרי נמי קשאו ויכולין אנו לומר דלא האלטרין קרא דמעשר מן המעשר למסחר לוי מתרומה גדולה אלא היכא דקדים בכרי דלז חל שם מעשר אבל די הקדומו בשבילין דלזין חל המעשר חל עליו ודכתיב

מעשר דגןך לא תלעריך קרא. וסדרה קוביא לזוכתא אמאי אינו גזל ביד הלוי. אבל יז' דמסקנה ניתא דמעשי האי אינון וספי לא אינון אלא לנפער מתרומה גדולה כשהקדמו בכרי לא וספי לא וא"כ קרא למעשר מן המעשר לתת להקדמו בשבילים מכלל דמסחור בשבילין חל עליו שם מעשר. וסבדין יבין: (לד) אשר זאח ה' את משה. כדאי שילח ללחור אל בני ישראל כדי כס עיר כשהתהלך להם בזכות בני ישראל בננום לו:

(ג) [שם] (לאו ריט) שלא ימכור מעשר בהמה בשום דל אלא יאכלוהו בעליו או מי שירצו הם עכ"פ בירושלים הנאמר לא ינאל :

חוקים הכתוב הזה וזה היה מעותו של יפתח בביתו כי חשב כאשר חרם נגיד ישראל חלוקים להמית אנשי והעובר על תרמו חייב מיתתה כן אם גדר בעת מלחמה לעשות מאיש או אנשים וזה יהול הנדר ולא ידע כי חרם המלך והסנהדרין חל על המורדי לכלותם או על העובר נזרתם והמיתה אבל לחל הנדר לשנים עשרה חרם שני רבוי

נֹצֵר וְחֹלְמָה

אבי עזר

בסמוך בערך נפשות כ"ף מרכז לבנה הכהן א"ב ככל הלבוש
הסמוך מדבר עם הכהן ומיט דומתו בסמוך ויזק על קף הכהן
השמאלית וטין בדברי הכהן שם: (לד) (כבר סיני ומי שיש לו לב
לכין וכו'). אמר המעבד כל ידיע חן גלי לנו חשיבות מספר עשרה
לכן קטן ולזה נחלקה שם הגדלי שם בעשרה לצושים החלוצר וגם
הרא מלאכין המעבדים צו"ד מדרגות מיות כדורים שרפים ואופנים
לקוטי אנשי שם

משתוקק והומד עוד כיותר ויותר לטשו 'מלותיו ית'. וזה מה' חכמינו ז"ל (אבות פ"ד) מלטה גוררת מלטה. כי לש המלטה

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 473

בזה שאחותו מבקשת למחול ור' יוחנן מחל והיה הש"י מהפך הגזירה, אבל עתה כי היה ר' יוחנן בעל מדת הדין והיה מקפיד ואינו מוותר נאמר בזה כי אחותו היתה מבקשת שדבר זה בוודאי כי אחותו מבקשת וכן בנה, ומשום גודל ההקפדה של ר' יוחנן שאינו מוחל נאמר שאמר שלא למחול, ולא היה זה בפעל כלל במוחש, רק שכל הדברים האלו הם בחכמה וכח שכל ולא במוחש, ופירוש זה נראה ברור.

(מהר"ל חידושי אגדות)

צערו של ר' יוחנן במות ריש לקיש

נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא, אמרו רבנן מאן ליזיל ליתיביה לדעתיה. ניזיל רבי אליעזר בן פדת דמחדדין שמעתתיה, אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר ר' יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך, אמר את כבר לקישא, בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי ליה עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, הוה קא אזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה נעקרה ממנו דעמו ונשחטה בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה. (פ"ד א')

יש להתבונן עד כמה עמלה של תורה דהיינו ההעמקה וההרחבה בהבנת התורה – יקרה וחביבה עד מאד והיא העיקר ויסוד עסק התורה. למדים אנו ממעשה של ר' יוחנן שבעצם הלימוד לא היה חסר לו כלום גם עכשיו, אלא מכיון שר"ל היה מקשה לו עשרים וארבעה קושיות חזקות על דבריו. ממילא היו מוצאים על ידי זה הלכות מחודשות, והיינו רווחא שמעתתא. זה היה חסר לו כעת – הרווחא שמעתתא היה חסר לו. ומשום כך לא יכלו להניח דעתו עד דשף דעתיה מינה. ובקשו רבנן רחמים עליו ונפטר לעולמו. ולכאורה למה לא בקשו רחמים שיצא ממחלתו ויתרפא? ועיי' צ"ל שאם היה מתרפא ושב לדעתו – היה שוב מצטער והולך וקורע בגדיו ובוכה – עד שהיה עוד הפעם נופל בחולי והיה שף דעתיה מינה וא"כ לא ראו תועלת בדבר, אלא בקשו רחמים שיסתלק מן העולם וכך היה.

הרי רואים אנו עד כמה היה אצלם אהבת התורה והעמלות בה, שאם היה חסר לו רק הרווחא שמעתתא הרגיש בחסרון הזה כחסר לו עיקרה של תורה ולא היה יכול לחיות בלעדיה.

( )

הרב והתלמיד הרי אלו שנים שהם אחד, אין חיי התלמיד חיים בלי הרב, וכן הוא לאידך גיסא אין חיי הרב חיים בלי התלמיד, שכשם שהתלמיד שגלה מגלים רבו עמו, כך גם רב שגלה מגלין תלמידיו עמו. שהרב זקוק לתלמידיו ובלעדיהם אין חייו נחשבים כחיים. וכן מצינו בר' יוחנן כשנסתלק תלמידו ריש לקיש ולא מצאו לר' יוחנן תלמיד כמו ר"ל "שף דעתיה" ובקשו רחמים עליו ומת.

ולכאורה קשה למה לא ביקשו עליו רחמים ויבריא, ועיי"כ שלא היה בכך משום תועלת, כי לא היה ר' יוחנן סובל את העדר תלמידו ריש לקיש ושוב היה שף דעתיה, ולעומת זאת אנו מוצאים בגמ' (ברכות ה' ב') שאמר ר' יוחנן "דין גרמא דעשיראה ביר" ופירש"י זה עצם של בנו העשירי שנותר לו מכל בניו ואף הוא מת אחריהם. ובתוס' שם שהיה לוקח עמו עצם זו כדי לנחם את האבלים, והדברים מבהילים עד מאד, לראות כח סבלו של ר' יוחנן שאיבד את כל בניו והיה מסוגל לשאת עמו עצם מגויתו של בנו הקטן ולהראותו לפני אבלים ולנחמם בזה. ועם כל כח סבלו זה. כיון שאיבד את תלמידו לא היה מסוגל לעמוד בשברו זה עד ששף דעתו, וכמו שכתב הרמב"ם "שחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלי תלמוד תורה, כמיתה הם חשובים.

(שיחות מוסר ל"א י"ט)

"נח נפשיה דר"ש בן לקיש, והוה קא מצער ר' יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה? ניזול ר' אלעזר בן פדת דמחדדין שמעתתיה, אזל, יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר ר' יוחנן אי"ל תניא דמסייע לך וכו'.

כדי ליישב דעתם של אחרים צריכים לאיש המחוץ במדות של ענוה וסבלנות ומתינות. כאשר אדם מצטער, ואם הוא בן תורה, מנחמים אותו בדבר שעשוי להרגיע אותו, בדבר שיביא אותו למנוחת הדעת.

וראה בנדה כ"ה סע"א אמר רב ביבי בר אבבי אמר ר' יוחנן מעדותו של ר' נחוניא גשנית משנה זו, אמר ר' זעירא זכ"ה בה רב ביבי בשמעתיה, דאנא והוא יתבו קמיה דר"י כי אמרה להא שמעתתא וקדם איהי ואמר זכ"ה בה, ובוה נבין דברי התנחומא פ' במדבר אות כה א"ר חזקיה א"ר ירמיה בר אבא בשם ר' יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עליו הכתוב אומר אל תגזול דל כי דל הוא, וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו בשם אומרו אפילו משלישי הלכה ששנו רבותינו אמר ר' תנחום הלבלר מקובל אני מר' מיאשה [שקיבל מאבא שקיבל מן הזוגות] שקבלו מן הזקנים הלכה למשה מסיני וכו', שתיבות "אפי' משלישי הלכה" אינן מובנות [ראה גם תנחומא הוצאת רש"ב שם אות כ"ז הערה ר"ש], וברור שצ"ל אפילו הלכה משל של ששנו רבותינו א"ר תנחום כו' שקבלו מן הזקנים הלכה למשה מסיני כו', והכוונה כי לא לבד על מילתא חדתא צריך לקרוא שם מחדשה כי אם גם בהלכה מקובלת כהלמ"מ צריך לשלשל השמועה כסגנון הירושלמי שהבאתי אם יכולת לשלשל השמועה עד משה שלשלה.

ב.

מדברי ר' יוחנן בתנחומא שהבאתי למדים אנחנו כי הזכרת שם בעל השמועה אינה אך לתועלת בירור הכרעת ההלכה לידע אם סומכים עליה כי אם שכל מאמר נחשב כקניין האומר, שהקנו לו מן השמים הזכות שיהיה דבר זה נקרא על שמו, ולכן מי שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו אל תגזול דל³, ואמרו

3. מובא בילקוט משלי כ"ב עה"פ אל תגזול דל, ונרשם בצדו שמקורו בנדרים פ"ק, וכבר נשאל רבינו הנודע ביהודה ממרי דתלמודא הגאון ר' ישעיה ברלין ז"ל איה מקום זה המאמר בנדרים, והשיב לו הנו"ב כי לא נמצא בתלמוד לא בבבלי ולא בירושלמי עיין בנו"ב מה"ת או"ח סי' כ', אמנם במחקר מיוחד הוכחתי כי במסכת נדרים ישנם הרבה השמטות ממה שהיה לפני קדמונינו והבאתי שם דוגמאות הרבה מאמרים שהובאו מגמרא נדרים ואינם לפנינו, ובטח גם זה אחד מהם, ובס' בקורת התלמוד הגביל מקומו בפ"ק נדרים בדף ח' ע"ב, שלפנינו שם: אר"ש בר זבידא אר"י בר טבלא א"ר חייא אריכא דבי ר' אחא אר"ז אר"ח משמיה דר"י בר אלעי מאי דכתיב וזרח וכו' אשר שלשלת המסורה הללו נפלאות איך יאמר ר' חייא הגדול בשם ר' זירא [וכבר תמה על זה בעל סדה"ד], אמנם בילקוט משלי שם וסוף מלאכי מובא המדרש על פס' וזרח רק בשם ר"א אר"ז עיין שם, ראינו איפה כי חסר באמצע מאמר שלם, והנה אם נתבונן במה שקדם לו שרבינא הו"ל נדרא לדבתהו כו' שיתכן שהיה זה נדר לפרנסת עניים אשר לא היה בידה ראה דברי רבינא בב"ק קי"ט ע"א, לכן השתדל להתיר לה על זה הובא המאמר שמוזכר בילקוט משלי שם עה"פ אל תגזול דל וכי יש לעני כלום שאתה אומר אל תגזול דל אלא אם היה רגיל לפרנסו ואתה מונע שלא ליתן לו עוד א"כ אתה גוזלו, ואחר שכבר עמד במדרש מקרא זה הובא גם המאמר בסמוך לו שכל שאינו אומר דבו בשם אומרו עובר בלאו.

חכמים כל שאינו אומר דבר בשם אומרו הורג נפשות⁴, ובכן לא לבד בדבר הלכה אך גם על כל מאמר אגדי יחויב להזכיר שם האומר, וראה בתנחומא פ' תשא ג, ובפסיקתא רבתי לחנוכה ששנינו וכי עלתה על דעתו של דוד שהוא חי לעולם, אלא מהו הדבר הזה שנאמר אגורה באהלך עולמים אמר יהי רצון שיאמרו בשמי לעולם בבתי כנסיות ובתי מדרשות, א"ל הקב"ה חייך אע"פ שאתה מת אין שמך זו מביתי לעולם אלא על כל קרבן וקרבן הם מזכירים שמך ואומרים שירים משלך מזמור לדוד וכו', והנה זהו שעלתה לנעים זמירות ישראל דהמע"ה שלא ידענו הלכות דאיתאמרו משמיה אך דברי שירה ושבת, ראה במדרש תהלים שוח"ט פ"א ח, פ"ל ג, ושם פ' פ"א ג, וגם מזה נווכח שזכות היא גם למשלשלי שמועות, שהן הרבה פרשיות הן בתהלים שנאמרו ע"י זקנים הראשונים כאדם ומשה, ודוד הוא שתקנם השלימים^{אמר החכמה} ושלשל אותם והם נקראים גם בשמו.

ואם כי קמי שמיא גליא מי הוא בעל השמועה גם כאשר לא יזכר שמו עלי אדמות, בכל זאת זכות מיוחדת היא להזכר בשם בבי מדרשא ראה סנהדרין צ"ג סע"ב מאי שם עולם אתן לו אשר לא יכרת אמר ר' תנחום דרש בר קפרא בצפורי זה ספר דניאל שנקרא על שמו, ובחולין נ"ד ע"א ברם זכור אותו האיש לטוב שאמרו שמועה מפיו⁵, כאשר להיפוך נחשב זה לעונש אם לא הזכיר שם האומר גם כאשר זכה שיאמרו דבריו בקהל חכמים, כענין שאסיקו לר' מאיר כינוי אחרים ולר' נתן יש אומרים, סוף הוריות, וראה בפסחים ק"ד ע"ב רברבנותיה דמר וסרבנותיה דמר גרמה ליה למר דלא תתאמרה שמעתתא מפומיה [והמעין שם ימצא הוכחה ברורה שצריכים להזכיר גם שמות משלשלי השמועה ולא אך שם מחדשה], ובסנהדרין ק"ו ע"ב אמר הקב"ה לימרו שמעתתא בי מדרשא משמיה אמר דוד יחתך כו', ובתנא דבי אליהו רבה פי"ח מסיים: אף שיחתו לא תזכר בבהמ"ד, כלומר לא לבד שלא יזכה שתקרא הלכה על שמו אך בכלל כל שיחתו פלפוליו אמרי אגדה ומילי דחוכמתא שלו אל יזכרו בבהמ"ד, וראה בבבלי עבודה זרה ל"ה סע"ב לא תשתעי מיניה דאיבו דקאכיל לחמא דארמאי ובר"ן שם מתשובת הגאונים [ראה תשוה"ג הוצאת גינצבורג ע' כ"ו בשם רב נחשון גאון, בהלכות פסוקות הוצאת ר"י מילר

4. מדרש פנים אחרים בספרי דאגדתא לאסתר ה' רש"ב ל"ג ע"ב, וראה ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה דאין עושין נפשות לצדיקים אך דבריהם הן הם זכרונם.

5. וראה אשר כתב הגחיד"א בחסדי אבות פ"א מ"ו ובשם הגדולים מערכת ספרים אות ז ערך ספר הזכרונות, ומעניינים דברי הרמב"ן בפירוש התורה במדבר א מ"ה שכתב: הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו והיה לו בדבר הזה זכות וחיים, ועיין אשר כתבתי במקור חסד לצוואת רבינו יהודה החסיד אזהרה מ"ז הערה ס"ד, וראה בעירובין ל"ז ב מאן האי תנא דאפילו בדברבנן לית להו ברירה כו' אלא איפוך, ובתוס' שם: בלא איפוך הוה אשכחין תנא דברבנן לית ליה ברירא, רבנן דר' שמעון, אלא דבעי לאכוהי בהדיא שם התנא.

סי' כ"ו תשובת ר' עמרם בר שישנא ובתורת הבית בית ג שער ז] שהכוונה כי אסור לומר דבר הלכה משמו⁶, וכן אמרו בשבת ע"ה ע"א היודע לחשוב בתקופות ומזלות ואינו חושב אסור לספר הימנו היינו לומר דבר הלכה משמו ראה א"ר ש"מ ס"ק י"ד⁷, ובסנהדרין צ"ג ע"ב מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו מ"ט לא איקרא ספרא על שמייה מפני שהחזיק טובה לעצמו⁸.

לפי התוספת

לפי התוספת

ג.

וכל כך היתה חשובה בעיניהם הזכרת השם בבי מדרשא עד כי גם הבן שאסור להזכיר אביו בשמו בכל זאת אם בא לומר שמועה שאמר אביו בבית מדרשו לא הרשה לו לומר כך אמר אבא כי אם הוכרח לקרותו בשם כך אמר ר' פלוני ע' ירושלמי מגילה פ"ד ה"י ר' מנא [בר' יונה] כד הווי מורי בחבורתא מילין דשמע מן אבוי בביתה הוה אמר כן אמר רבי כו' מילין דשמע מן אבוי בבית ועדא הוה אמר כן אמר רבי יונה כו' וכן מצינו בבבלי בבא קמא ל"ט סע"ב שא"ל רב אחא בר אביי לרבינא בשלמא לא ביי כו' ובבבא מציעא כ"ב ע"ב א"ל רב אחא בריה דרבא לר"א וכי מאחר דאתותב רבא כו' וראה ירושלמי תענית פ"א ה"ג ר"י בר יחזקאל אמר הכין הוה יחזקאל אבא מברך כו' וכאלו, כי זהו כבודו של האב להקרא בשם על שמועתו.

ומצינו כי לפעמים התנה הדורש שיזכר שמו, שחד עמא דארעא אמר ליה לר' הושע' אין אמרית לך חדא מילתא טבא את אמרת בצבורא מן שמי כו' א"ל חייך מילתא טבא אמרת ומן שמך אנא אימר לה בראשית רבא פע"ה, וראה בזהר פ' ויחי רי"ז ע"ב אתינא לגבך למבעי ממך תלת מילין חד דכד תימי מילי דאורייתא ותדכר מאינון מילין דאנא אמינא דתימא לון בשמי בגין לאדכרה שמי, התנה עמו שיזכיר שמו בבירור ולא לכלול דבריו בכך „אמר רבי“.

וכן היה ברצון ר' יוחנן במה דבעי דימרון לשמעתתיה משמיה ירושלמי ברכות פ"ב ה"א מוע"ק פ"ג סה"ז שקלים פ"ב ה"ה, וכאשר אמר ר' אלעזר הלכה ששמע

6. ויתכן שזהו לאשר אמרו בפרקי דר"א פל"ה [ומובא בתוס' חולין י"ג סע"א] דעזרא וזרובבל ויהושע בן צדוק נידו בשופר וס"ת האוכל פת עכו"ם והוי כמותרם שאין שוין ממנו.

7. אמנם אמרם בבבא קמא ס"א ע"א כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו ראה אשר כתבתי במקור חסד לס' חסידים סי' תתקע"ז אות ג ובספר מרגליות הים כרך סנהדרין מ"א סע"א אות כ"ד.

8. ראה אשר הארכתי בהגהותי לס' חסידים תפ"ב העה"ד, ויש להוסיף מרש"י נחמיה א' י"א כאשר פרשתי למעלה, וביומא ל"א ע"ב ד"ה על ידו כו' והרבה יש בספר עזרא וכו', בסוכה י"ב ע"א ד"ה צאו ההר פסוק הוא בספר עזרא.

מר' יוחנן ולא הזכיר שמו בבירור קפד עליו ראה בבלי יבמות צ"ו ע"א וירושלמי שקלים שם, וכן קפד ריש לקיש על ר' אלעזר כשהכיר שדבריו הם דברי ר' יוחנן ראה כתובות כ"ה ע"ב ומכות ה' ע"ב, וגם כאשר הכיר שהם דברי ר"ל עצמו מנחות צ"ג ע"ב, כאשר קפד גם רב ששת על רב אידי סרסיה כד שמע מיניה ואזל אמרה בי מדרשא ולא אמר משמו בכורות ל"א ע"א, וכאשר באש ר' יוסי דלא אמרה מן גרמיה ירושלמי שבת פ"א ה"א, וכד שמע ר' הושעיא [דהו אמרי בבי מדרשא להאי דינא ולא אמרי משמיה] והוה ביש ליה אמר אנא אמרית שמעתא ולא אמרה משמי ירושלמי בבא בתרא פ"ג סה"ת.

והנה אנשי קודש אלה לא היו ממגנבי דברים ולא התעטפו עצמם בטלית שאינו שלהם, וביחוד מצינו שר' אלעזר הוא האומר כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם⁹, אמנם חשב שבהיותו תלמיד מובהק של ר' יוחנן הכל יודעים שתורת רבו בפיו, כאשר היטיב לעמוד על כוונתו ר' יעקב ברי אידי שעייל לקמיה דר' יוחנן ואמר וכי על כל מה שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה, אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל ידעין שתורתו של משה היא אף ר' אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעין כי שלך היא, יבמות צ"ו ע"ב וירושלמי שקלים פ"ב ה"ב¹⁰, וזו היא סגוריא גם לתהלוכות רב אידי אביו שהיה סרסיה דרב ששת והכל יודעין כי תורתו של רב ששת היא.

9. בתשובת הנודע ביהודה להגר"י ברלין בענין מקור המאמר כי מי שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו — שהזכרתי למעלה פרק ב הערה ד — מסיים הנו"ב: מה שכתב — רי"ב — רמז בפסוק אל תגזול דל דבריו מתוקים כדבש, והנה דברי הגרי"ב שקלסם הנו"ב אינם מפורשים, וחכמי לב אומרים מי יטעימנו מדבשו ותאורנה עינינו, לכן לא אמנע הטוב מה שנמסר בשמו שהגרי"ב העיר במכתבו על אשר אחרי פס' אל תגזול דל כתיב ואל תדכא עני בשער, וביאר בהקדם דברי רי"ל בסנהדרין צ"ח א' עני ורוכב על החמור וכו' וית יב אפתחא דקרתא כו' שרי חד ואסיר חד וכו', ומעתה שפיר מידרש מרישא לסיפא בענין אחד אל תגזול דל אך תאמר דבר בשם אומרו שבזה תביא גאולה לעולם וממילא אל תדכא עני — הכינוי למשיח — בשער, בפתחא דקרתא. **10.** והמאורע של קפידת ריש לקיש ששנינו במנחות צ"ג ע"ב: מנא הני מילי [דסמיכה בשתי ידיים] אמר ריש לקיש דאמר קרא וסמך אהרן את שתי ידיו כתיב ידו וכתיב שתי זה בנה אב כל מקום שנאמר ידו הרי כאן שתיים עד שיפרט לך הכתוב אחת, אזל ר' אלעזר ואמרה להא שמעתתא בבי מדרשא ולא אמרה משמיה דריש לקיש שמע ריש לקיש איקפד כו', הנה המעיין בתורת כהנים פרשת אחרי שם ט"ז כ"א יווכח כי לא ריש לקיש הוא שחידש לימוד זה, כי אם כבר לימוד ערוך הוא בפני רבותינו התנאים, ברור איפוא כי ריש לקיש בקפדו על שלא הזכיר ר' אלעזר את שמו, היינו בתור משלשל שמועה זו, בעוד שבאמת כבר היה לימוד זה מקובל לר' אלעזר מרבו המובהק ר' יוחנן ושמו של רבו זה לא הוצרך להזכיר על כל הלכה ביחוד, וע' יבמות ל"ו א דאמר ר' אלעזר אפשר איתא להא דריש לקיש ולא תנן במתניתין נפק דק ואשכח כו'.

ויתכן כי ר' יוחנן כלל זה בהמליצו על ר' אלעזר ראית לבן פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה יבמות ע"ב ע"א, כלומר שלא חידש בזה דבר מעצמו כמשה שאמר אך מה ששמע מפי הגבורה, לאשר שגם ר' יוחנן הכיר כי מתניתא היא ראה דברי ריש לקיש שם, ונבין אשר אמר ר' יוחנן אם ר' לעזר אמר ה' מני שמע ירושלמי ברכות פ"ב ה"א, יבמות פ"ג ה"י ושם פ"י ה"ח, ועוד שם פט"ו ה"ה, וראה בבלי ברכות ו' ע"א אמר ר' יוחנן סמוכין מן התורה מנין כו' ומובא אות באות בשם ר' אלעזר ביבמות ד' רע"א, וכן ימצא המעיין הרבה מאמרים שבמקום אחד נאמרו בשם ר' יוחנן ובמקום אחר בשם ר' אלעזר, לאשר סתם דברי ר' אלעזר המה דברי ר' יוחנן ראה תוס' יומא ד' ע"א ד"ה תניא כו' כיון דאשכחן ר' אלעזר דקאמר כו' מסתמא משמיה דר' יוחנן רביה אמרה¹¹.

ומעניין אשר מצינו בירושלמי סוטה פ"ה ה"ב אמר ר' זעירא ואפי' תימר בטבול יום דבר תורה שנייא היא דכתיב וכו', ומובא אות באות משמיה דר' יוחנן בירושלמי חלה פ"ג ה"ה, שזהו לאשר כל שמועותיו של ר' זירא בתרומות וטהרות קיבל מר' אלעזר כמבואר בירושלמי תרומות פ"א סה"ג, ור' אלעזר כך היתה מדתו שתורת רבו ר' יוחנן שגורה היתה בפיו, ואם לפעמים נעלמה ממנו אחת משמועותיו תמה עליו ר' יוחנן ואמר כמה שנים גדל זה בינינו ולא שמע הלכה זו ממני כריתות כ"ז ע"א.

ויאיר לנו בזה אשר תמהו על ר' יוחנן שאשת מיטתיה דברי ר' אלעזר, כלומר דברי ר' יוחנן עצמו סתראי נינו ראה חדושי מהרי"ט קדושין ע"ה ע"א רמזם הג"ר חיד"א בשם הגדולים בהוספות לאותו, ובזה נעמוד על פתרון חידה סתומה שמצינו בבבלי בבא בתרא קנ"ד ע"ב שאל רשב"ל את ר' יוחנן כו' א"ל והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה, א"ל זו אלעזר אמרה אני לא אמרתי דבר זה מעולם, מה שמפליא מאד כי מאין הרגלים שתאמר שמועה משמיה דר' יוחנן אשר לא אמרה מעולם, אמנם ברור כי גופא דעובדא הכי הוי, ר' אלעזר אמר הלכה זו ולאשר הכל ידעו שסתם דברי ר' אלעזר נובעים ממקור תורת רבו ר' יוחנן לכן אמרוה משמיה דר' יוחנן עד שהוכרח ר' יוחנן להודיע שביחוד הלכה זו היא דעת עצמו של רבי אלעזר והוא לא אמר דבר זה מעולם.

וכן נבין אמרם בתענית ד' ע"ב ומי אמר ר' יוחנן הכי והתנן

כו' ואמר ר' אלעזר הלכה כר"ג, א"ל גברא אגברא קא רמית וכו', אשר לההבנה השטחית יפלא וכי לא ידע המקשן שאין לרמות גברא אגברא, אבל להאמור

11. ויובנו בזה דברי התוס' בבא קמא קי"ח סע"א ד"ה ר' יוחנן אמר שלא לדעת אפי' מנין נמי לא צריך, והא דאמר ר' אלעזר לעיל אין צ"ל דפליג אהא כו'.

יאירו הדברים כי אחרי שסתם דברי ר' אלעזר המה דברי ר' יוחנן רבו היה מקום להעיר על הסתירה שבין המאמרים הללו, והמשיב העיר כי יתכן שזו היא דעת ר' אלעזר עצמו¹².

וענתה בו צדקתו בר' אלעזר כי הסנגוריא של ר' יעקב בר אידי היתה מיוסדת ואמתית, מדבר קפדונו של ריש לקיש שאמר „מילי שמעת” מבר נפחא ולא אמרת לן משמיה כתובות כ”ה ע”ב ומכות ה’ ע”ב, כלומר שהכיר כי המה דברי ר' יוחנן אם כי כמה זימני גברא רבא אמר מילתא ומתאמרה משמיה דברא רבא אחרינא כוותיה [בבא בתרא י”א סע”ב], לאשר שני חכמים יוכלו לכוון לדיעה אחת אבל לא יאמרוה שניהם בסגנון אחד, ובכן כאשר שמע ריש לקיש מליים אלו מר' אלעזר הכיר כי מר' יוחנן שמע לשון זה, ומשיחתו של ריש לקיש אנחנו למדים עד כמה נזהר ר' אלעזר בדברי ר' יוחנן רבו עד כי לא שינה כלום מסגנונו כמשפט התלמוד שחייב לומר בלשון רבו [עדיות פ”א מ”ג], ולא ראה צורך להזכיר שם ר' יוחנן על כל הלכה ביחוד לאשר החזיק עצמו לתלמידו המובהק שהכל יודעים שתורת רבו בפיו¹³, וכמו ר' מאיר דכד יתיב דרש אמר שמועתא משמיה דר' ישמעאל ולא אמר שמועתא מן שמיה דר' עקיבא לאשר כולא עלמא ידעין דר' מאיר תלמידו של ר' עקיבא הוא ירושלמי ברכות פ”ב ה”א, וכן מצינו בירושלמי ראש השנה פ”ד ה”ד שר' שמואל בר נחמני אמר שמעתא ובעי חברייא קומיה בשם מן רבי אמר לה¹⁴, אמר וןל דכוותכון דאית לכון רברבין סנין [וכי אני כמותכם שיש לכם מורים הרבה ושלכן אתם מוכרחים להזכיר שם כל אחד מרבותיו ביחוד], בשם ריב”ל אמרי לה [אני שרבי המובהק הוא ריב”ל סתם שמועותי הן ממנו], למדים אנחנו מכל זה שהשומע שמועה מפי חכם שאינו רבו המובהק אשר כל תורתו ממנו

12. ובספרי דרכי התלמוד וחדותיו פתרתי בזה חידה סתומה בירושלמי ברכות פ”ב ה”א ע”ש.

13. וראה בתוס' שבת כ”ז ע”ב ד”ה רב פפא אמרה, לא בעי למימר רנב”י אמרה דאין לטעות ולהחליף דברי רבא לרב נחמן אלא ברב פפא שהיה תלמידו והלך אחריו וכשהיה אומר דבר לא היו יודעים אם מדעתו אמרה או למדה לפני רבו.

14. ואשר ידעו בבירור כי לא דברי עצמו הן כי אם שמע מרבו ושאלו אך מאיזה רב יתכן שזהו לאשר רשב”ג היה מרבנן דאגדתא ראה הגהות מהר”צ זיות למוע”ק י”ז ע”א ד”ה עמד ר' שמואל בר נחמני על רגליו ואמר ומה שפחה כו' אמו' ר' זירא מאי דקמן דאתא האידנא האי סבא בבי מדרשא דהא כמה י”י לא אתי ש”מ כו' שכתב: שם רשב”ג לא מצינו בשום מקום שיהיה נזכר בהלכות רק במילי דאגדה בין שאר החכמים אשר הסתפקו באגדה ואין להם זכר בהלכות כו', אמנם הנה מצאנוהו גם בהלכות ראה כתובות מ”ט ע”ב, הרי מבואר בגמרא שהיה זה לעת זקנתו ותמהו על דאית האידנא סבי לבי מדרשא שם ס”א ע”א בבא קמא מ”ו ע”ב, חולין מ”ה ע”א ועוד, ובכלל סיבת המנעו מבי מדרשא דהא כמה שני לא אתי, הרי שכל עוד שלא הוקין כן בא ויבואר ברצ”ה בהגהותי לסדר הדורות.

הצהכ"נ אך שזני הישוב עמדו בפרץ וזכו אלל השר הגראף יר"ה ויאלו זכאים אך המשטין עוד ידו נטויה להיות לאצן נגף צוה והוא מושל בכל עסקי הגראף ולא בכל יומא מחרשיש שיזכו בדין והמשטין מחפש לעשות כמה מכשולות לבית הכנסת ורואה לבנות מנד של בית הכנסת בית לימוד לתינוקות של א"י וצוה יהיה מכשול גדול כי יפגעו היהודים בצאחס מביט הכנסת את נערי א"י ויחגרו בהם הנערים, ועמה שלח הפרפעקטיל אחר היהודים ודבר אחר ואמר דעו כי לצוקף מרה תהיה באחרונה כי הבית הכנסת סמוך לבית חפלתם של א"י ופן יקרה איזה ריב בצאח אלו ואלו וסוף יקחו מהם הבית הכנסת ולא יהיה להם שום בית הכנסת ולכן הוא רואה לבנות להם בית הכנסת במקום אחר מרווח בנין מהודר ^{180/8/2018} ויותר גדול מבית הכנסת הזאת. כי צאחמ צימים נוראים בצוא כל צני הכפרים הסמוכים לשמה הנה המקום קטן מהכיל וגם הצנין הוא בנין ישן והוא יבנה בנין חדש והכל על הוצאות הגראף והמה ישלמו לאחדים לזמן זמנים טובא והבית הכנסת יניח להם למכרו ליהודים לבית דירה וצוה ישצו בטח ואם לא ישמעו לעצמו אזי מרה תהיה באחרונה.

ועתה הוא שואל כי יש שם צאחמו ישוב יוס שוק גדול ומתאספים שם ממקומות רחוקים ואולי יש לו דין כרכים. ואמנם המתאספים ציוס השוק אינם צאים לבית הכנסת להחפלה. הנה מרוב הטרדות לא אאריך רק הנראה לענ"ד. דלו יהיה שצית הכנסת הישן הוא בית הכנסת של כרכים ואמנם כיון שיש בהחומות בקעים ותיורה ונריך הוצאה רבה לתקן אין צני הישוב הזה מחויבים להוציא הוצאות גדולות על הספק שיש סכנה שניחו מעותם על קרן צני כי יש לדאוג פן המשטין יגמור מויתוחיו. ולכן יכולין עכ"פ לבנות להם בית הכנסת אחר במקום מרווח וצטוח ומה גם כיון שצאחמ המקום ההוא קטן צימים נוראים יבנו בית המספיק לכולם ואחר שיגמר הבית הכנסת החדש ויחפלו שם שוב ממילא לא יוכלו להחפלה צהישן כי צודאי השר לא יסבול להניח להם שחי צחי כנסיות ואז כיון שלא יהיה להם יכולת להחפלה צהישן אפילו של כרכים יוכלו למכרו כמצואר צמג"א צסימן קנ"ג ס"ק י"ב צשם המצי"ט ואז ימכרוהו שצעה טובי העיר צמעמד כל אנשי העיר לבית דירה והלוקח יכול להשתמש צו כרצונו והעמות שיקחו מזה ישלמו על הפרעון צנין החדש. זה הנלפענ"ד והיה זה שלום כנפשו ונפש א"י הד"ש.

סימן ב

בענינים שונים

תשובה לכבוד ידידי הגאון כבוד מוה' ישעי' ני"ר בק"ק

ברעסלא.

מה שכתב וחמה על המג"א שכתב צסי' קנ"ו כל שאינו **אומר דבר צשם אומרו עובר בלאו**. וכחצ מעלתו שלא ידע מקומו. הנה ידע כי המראה מקום הנרשם שם צמג"א נדרים פ"ק צודאי הוא דבר צטל כי לפי מיעוט שקידתי לא מצאחיו בכל מסכת נדרים לא צצצלי ולא צירושלמי. אבל אין להאשים המרשים על זה כי נמשך אחר הילקוט וצילקוט משלי כ"צ צפסוק אל חגול דל כו' אמר ר"ש צן יוחאי אר"י צר עבאל אר"א משום ר"א דחני רב חייא כל שאינו אומר דבר צשם אומרו עובר בלאו. ושם נרשם על הגליון נדרים פ"א והוא טעות. ואמנם צגוף מאמר זה ככתבו וכלשונו שהציאו הילקוט לא מצאחי מקורו וגם סידור האומר שם שהתחיל צר' שמעון צן יוחאי ומסיים דחני רב חייא הוא דבר זר לפי סדר הדורות. אבל גוף הדבר שמי שאינו אומר דבר צשם אומרו שעובר על לאו דאל חגול דל הוא מקורו צמדרש חנחומא פרשת צמדבר צפיסקא המתחלת ילמדנו רצינו חינוק שגולד לששה חדשים וכו' שם קרוב לסוף הפיסקא זה נוסחה אמר ר' חזקיה אר"ה צ"א צשם ר' יוחנן כל שאינו אומר דבר צשם אומרו עליו הכתוב אומר אל חגול דל.

ומ"ש צמכתבו סימן י"ב וזה לשונו רש"י צסוכה דף כ"ו ע"ב ד"ה כמעיל מפומצדיחא צני כוצי דמפרש צמקום אחר דהוי שיחא פרסא עכ"ל רש"י. המפורשות סחומות דלא ידעתי צאיזה מקום צש"ס מפורש דבר זה וכמעט נהפוך הוא שכתב רש"י צקידושין דף ע' ע"ב כפר הסמוך אל פומצדיחא דמחקרי' צי כוצי וכן משמע צכתוצות דף קי"א ע"א אסור לצאח מצבל וכו' וכן משמע צגיטין דף יו"ד עכ"ל מעלתו. והנה צהא דלא מצא מפורש שיהיה צי כוצי שית פרסי מפומצדיחא גם חני עוד לא מצאחי צש"ס. ואמנם רש"י לא כתב שהוא מפורש צמקום אחר צש"ס רק סחם צמקום אחר ואולי הוא צאיזה מדרש. ואמנם מ"ש שנהפוך הוא. הנה מה שמציא צקידושין דף ע' משם אדרצה ראייה שיש עוד צי כוצי חוץ צי כוצי זה הסמוך לפומצדיחא מדאמר ר"י ההוא צי כוצי דפומצדיחא כולהו דעצדי ולמה הונרך לחת סימן צי כוצי דפומצדיחא ולא אמר סחם ההוא צי כוצי כולהו דעצדי כדאמר שם צלאי דנאי טלאי וכו' כלס לפסול ולא נתן שום סימן צאחד מהם ומדיהיב סימן צי כוצי דפומצדיחא מכלל דאיכא עוד צי כוצי שאינו דעצדי ולכן אמר צי כוצי דפומצדיחא הם דעצדי.

ומה שמדקדק צנוסח אר"י שאומרים צמש"ק ע"פ מנהג פולין צכ"מ שאתה מוצא גדולתו וכו' ומדקדק מעלתו צגמרא דמגלה דף ל"א ע"א הנוסחא בכל מקום שאתה מוצא גבורתו. הנה המהרש"א צח"א קא מתמה שם דצנציאים וכחוצים לא כתיו גבורה רק צקרא דתורה כתיב גם הגבור ונדחק מהרש"א צאחמ ומפרש גבורתו לשון רוממותו. והיא גופא קשיא למה נקט ר'

יוחנן לשון גבורה ולא לשון גדולה. ודברי מהרש"א בזה דחוקים דגם גדולתו אחי שפיר ע"פ כונה זו דבשר ודם ע"י גדולה שלו אין כבודו להטפל לנדכאי רוח. והנה דברי ר' יוחנן שם בשלהי מגלה אין להם שייכות בסוגיא היא ונריך לדחוק הואיל וקאמר דציוס הכפורים מפטירין כי כה אמר רס ונשא מביא אח"כ דברי ר' יוחנן שבהך קרא נזכר ענוה במקום גבורתו ורוממותו וזה דחוק.

ולכן נלעג"ד שר' יוחנן בא ליתן טעם למה מפטירין זה ציוה"כ ורש"י פירש שם קצת טעם. אבל לענ"ד הטעם הוא הואיל וציוה"כ הוא גמר דין על כל ארבעה פרקים ולכ"ע עכ"פ גמר דינו של אדם הוא ציוה"כ והקצ"ה אז חותך ענשו של אדם וזה גבורה כי מדת הדין בגבורה וכה עזום להעניש לכל אחד ולכן אנו מזכירין שיאחו נדיקו של עולם דרכו שבמקום גבורתו שם ענותנותו להתנהג גם עמנו במדת ענוה להעביר על המדה ולכן מפטירין הפטרה זו ציוה"כ לכן נקט שם ר' יוחנן לשון גבורתו. אבל אכן שאומרים זה בכל מש"ק צויתן לך אנו אומרים גדולתו שהוא מדוקדק יותר גם בפסוקי נביאים וכחוצים וכמ"ש מהרש"א ו"ל.

ומה שהקשה על נוסח אב הרחמים שאנו אומרים בכל שנה כמבואר בדברי רמ"א בסימן רפ"ד דלמה הקדים נביאים לכחוצים והוא נגד דברי החס' במס' ר"ה דף ל"ב ע"א ג"כ יש ליישב דהנה מה דחנן שם במשנה ומשלים בנביא אין מזה הכרח להקדים פסוקי כחוצים לנביאים דאף אם מקדים פסוקי נביאים מ"מ נריך שיאמר באחרונה פסוק אחד מנביאים כמו משלים בחורה דקאמר ר' יוסי וראה לדבר שהרי הכ"מ בפ"ג משופר הל' ח' כתב בשם הגאונים דפסוקי כחוצים קודמים לנביאים וכן הרמב"ן ורבינו האי הביאם הצ"י בס' חקנ"א כלם העידו ע"פ מקורם הגאונים להקדים כחוצים לנביאים אבל לא הוכיחו זה מהמשנה דחנן משלים בנביא אלא ודאי כמ"ש דמה דקאמר משלים בנביא הוא ענין בפ"ע שעכ"פ ההשלמה נריך להיות או בפסוק של תורה או בפסוק של נביא לכל מר כדאית ליה ועכ"פ בכחוצים אינו ראוי לעשות ההשלמה וא"כ אפשר דמשום כך הקדימו פסוקי כחוצים לנביאים שלא יטעה וישלים בכחוצים.

אלא דלפי זה היה לו לסדר פסוקי תורה באחרונה שהרי עיקר המצוה להשלים בחורה כדאמרינן שם בסוגיא דוחיקין היו משלימין בחורה. ונראה דלחרץ זה באו החס' שם דודאי בשביל החשש שמה יטעה וישלים בכחוצים לא היה כדאי לשנות מעלות ומדרגות שנתנו חכמים בסדר מדרגת תורה נביאים כחוצים ומעלות הללו הם לפי ערך שלהם לפי קדושתן. אלא אף שיש לנביאים מעלת הערך נגד זה יש להחלים קדימה מנד מעלת הזמן שדוד היה קדוש בזמן לנביאים אחרונים ולכן סמכו על זה להקדים כחוצים לנביאים מטעם שלא

יטעה לסיים בכחוצים. אבל לאחר פסוקי התורה שיש להתורה קדימה זמנית וקדימת הערך לא היה אפשר להקדים להם פסוקי נביאים וכחוצים. וכל זה שם שיש טעם שלא יטעה להשלים בכחוצים ועכ"פ ישלים בנביא אבל בשאר מקומות הדבר נשאר על סדרו ונביאים שיש להם מעלת הערך עדיפי מחללים שיש להם מעלת הזמן. אבל אני חמה על מעלתו למה הקשה ע"פ דברי חס' ולמה לא הקשה ממסכת סופרים שהביא הרא"ש שם בשלהי ר"ה וכן הצ"י בס' חקנ"א דכלל כייל דכ"מ דברי קדושה קודמות לדברי קבלה חוץ מתשעה באב. וגם בזה היה מקום ליישב רק אין ראונו להאריך בדברי אגדה ובנוסח דברי בקשות שלא הוקצנו מחכמי החלמוד. ומ"ש רש"י הוא ר"ת ר"ש בן יהודק יפה כיון. ומ"ש רמז בפסוק אל חגזול דל דבריו מחוקים

מדבש.

סימן בא

דין ברכת מאורי האש בנר שבתוך פנס

בע"ה פראג א' י"ב שבט תקמ"ב לפ"ק לטוטשאפא תשובה לכבוד אהובי תלמידי הותיק והמובהק האלוף הרב המופלא מוה' דוד נר"ו.

קבלתי מכתבך ואשר שאלת בדברי המג"א בסימן רנ"א ס"ק כ'. הנה הגירסא במג"א אשר שם אחר כפי שהעתיק במכתבך באמת משוּבַּשׁת היא מאד אבל הנוסחא במג"א אשר לפני כן היא משתמש לאורה כגון שעומד מן הצד וכתב בח"ה שאספקלריא של זכויות קרי שפיר רואה השלֵהבֶת ומשתמש לאורה ופנס הוה אינו רואה השלֵהבֶת ולא משתמש לאורה דמיירי שיש לו מחיצת צדל עכ"ל. ונ"ל דס"ל שהירושלמי מילי מילי קחני דלא כהרצ"י. כך הוא הנוסחא במג"א שלפני. וכוונתו דבירושלמי איתא נר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך ספקלריא רואה השלֵהבֶת ואינו משתמש לאורה משתמש לאורה ואינו רואה השלֵהבֶת לעולם אינו מצדך עד שיראה השלֵהבֶת וישתמש לאורה. והרצ"י חמה על הרש"א שחולק על הירושלמי וכוונת הצ"ח יוסף דהירושלמי נר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך ספקלריא בחדא מחתא אחתינהו דאלו פסולים צודאי דלא משכחת כלל בזה רואה השלֵהבֶת כלל. ושם יאמר הירושלמי רואה השלֵהבֶת וכו' או משתמש וכו' לעולם אינו מצדך וכו' ולא בתוך ספקלריא מיירי. והירושלמי קאמר נר בתוך א' מאלו דהיינו חיקו ופנס וספקלריא או שהנר אינו בשום כלי רק רואה השלֵהבֶת ואינו משתמש וכו' לעולם אינו מצדך וכו'. ולדעת הרצ"י ספקלריא שייך לדלעיל לחיקו ופנס. אבל דעת המג"א שהירושלמי קחני נר בתוך חיקו או חוץ פנס או בתוך ספקלריא ורואה